

lenti és ma, amikor az ügyvédség inkább újabb munkaterületekre volna utalva, kétszeresen sérelmes ennek a területnek a megosztása. Egyébként sem indokolt, hogy ez az ügyvédi természetű jog megadassék a szabadalmi ügyvivőknek, mert egyfelől a védjegyperekben a legnagyobb ritkaság műszaki kérdések tárgyalása, semmi esetre sem többször fordulnak elő műszaki kérdések a védjegyperekben, mint általában más peres ügyekben, másfelől viszont a védjegyperekben számos olyan kérdés merülhet fel, amihez az ügyvédség mégis csak jobban ért. A nagyközönség érdeke tehát elsősorban, hogy ezekben az igen fontos ügyekben ügyvédek képviseljék.

Ez újítás ellen szól még az a körülmény, hogy miután a rendelet tervezet 8. §-nak d. pontja a rendes bíróságot és a kereskedelmi és iparkamara választott bíróságát is feljogosítja a védjegyek használatának eltiltására, ezáltal közvetlenül a védjegyek eltiltására, előáll tehát az a fonák helyzet, hogy ugyanabban a kérdésben, ha rendes bíróság, vagy választott bíróság jár el, úgy csak ügyvéd képviselheti a feleket, ha pedig a szabadalmi bíróság jár el, szabadalmi ügyvivő is. Ha még tekintetbe vesszük, hogy az 1925. évi törvény csak az eljárási szabályoknak és a hatóságok szervezetének rendeleti szabályozására jogosította fel a kormányt és így tehát tulajdonképpen joga sincs a minisztériumnak a képviseleti jogkör fontos kérdésének rendeleti szabályozására, talán remélhető jogos ügyvédi kívánság teljesülésekképpen, hogy ez a rendeleti intézkedés mégis elmarad.

ifj. dr. László Árpád.

JOGGYAKORLAT

A lelki kényszer a bírói gyakorlatban. A Kúria P. II. 4422/1928. számú, 1930 január 22-én kelt ítéletében kimondja:

„A nyilatkozat kényszer miatt akkor támadható meg sikerrel, ha a másik fél a nyilatkozót jogellenes fenyegetéssel szabad akarat elhatározását kizáró helyzetbe hozva, bírta a nyilatkozat megtételére.

Felperes azonban az irányadó tényállás szerint beismerte, hogy a vasúti raktárban elhelyezett szappan-küldeményt tartalmazó ládából, a láda egyik deszkájának felfeszítésével három darab szappant kivett, abból két darabot hazavitt, egy darabot pedig elrejtett.

A gödöllői állomásfőnöknek az az eljárása tehát, hogy felperest a lemondó nyilatkozat aláírására azzal hívta fel, hogy ellenkező esetben az ügyet a bűncselek-

mény kinyomozására hivatott csendőröknek adja át, — jogellenes fenyegetésnek nem tekinthető.

Nem sértett ekként a fellebbezési bíróság jogszabályt, amikor felperest — az állásáról való lemondását tartalmazó okirat érvénytelenítésére és előbbi állásába való visszahelyezésére irányuló keresetével elutasította.“

Ugyancsak a lelki kényszer esetével foglalkozik a következő döntés:

„A felperesnek ez a panasza szintén alaptalan, mert helyes a fellebbezési bíróságnak az a megállapítása, hogy a II. r. alperesnek erre vonatkozóan a felperes által panaszolt az a kijelentése, amelyet a II. r. alperes akkor tett, amikor többszöri keresésre a felperest otthon nem találta, hogy a felperes bujkál előle, nem akarja a szerződést aláírni, s ha alá nem írja, be fogja zárítani, a felperes által vitatott kényszer fennforgásának megállapítására nem alkalmas és pedig annál kevésbbé, mert a II. r. alperes eme kijelentésénél a felperes nem volt jelen; s mert, hogy a kényszer megállapítható legyen, annak, illetve az azt előidéző jogellenes fenyegetésnek olyan természetű és közvetlen hatályúnak kell lennie, hogy az ellen a törvény által nyújtotta védelem kizárt legyen, ami a jelen esetben nem forog fenn; — továbbá, mert a fellebbezési bíróság helyesen mondotta ki azt is, hogy az a körülmény, hogy az adásvevési szerződés megkötése és a nyilatkozat kiállítása idejében a felperes kocsmáros, a II. r. alperes pedig pénzügyi tanácsos volt, egymagában egyéb a felperes elhatározására kényszerítő hatást eredményező közelebbi tények megjelölése nélkül nem alkalmas annak okszerű következtetésére, hogy a felperes csak azért adta el ingatlanjuttalékát az alpereseknek, mert különben kocsmajoga és ezzel megélhetésének lehetősége lett volna elháríthatatlan veszélynek kitéve.“ (Kúria P. V. 265/1929. 1929. december 10-én.)

A Kúria P. II. 4509/1928. számú, 1930 január 22-én kelt ítélete már inkább a gazdasági kényszer körébe vág:

„A tényállás szerint a felperes az 1925 augusztus 16-iki nyilatkozatában kijelentette, hogy az alperessel szemben az okirat kelte napjáig letelt szolgálati időre semmiféle igényt vagy követelést érvényesíteni nem fog.

Valamely okiratba foglalt nyilatkozat kényszerhelyzet alapján akkor érvényteleníthető, ha az okirat aláíróját testi épségét vagy lényeges vagyoni helyzetét veszélyeztető jogellenes fenyegetéssel bírták rá az aláírásra, ha az aláírónak a félelemre alapos oka volt, és a másik fél az ő szorult helyzetét felismerve és kihazs-

nálva, ránézve káros cselekmény elkövetésére bírta őt rá, — vagyis ha a kényszerhelyzet oly nagyfokú és ellenállhatatlan erejű volt, hogy azt a rendes jogvédelmi eszközökkel elhárítani nem lehetett, és annak következtében az okiratot aláíró fél az aláírásakor akaratának szabad gyakorlásában gátolva volt.

A fellebbezési bíróság az irányadó tényállás alapján ítéletének vonatkozó indokai szerint helyesen mondtotta ki, hogy a felperes a lemondó okiratot nem akaratának szabad gyakorlatát gátló lelki kényszer hatása alatt írta alá.

Az alperes a per során maga adta ugyan elő, hogy a felmondásnak egy évvel való kitolása a nyilatkozat kidásától tétetett függővé. Ennek dacára nem tekinthető ellenállhatatlan kényszerhelyzetnek az, hogy a felperes attól félt, hogy az okirat aláírásának megtagadása esetén a szolgálatból nyomban el fogják távolítani és családjával hajléktalan marad.“

Az ítélet azért nem látja a kényszert fennforgónak, mert felperesnek, mint gazdatisztnek, elbocsájtás esetén is még egy évi felmondási ideje van, sőt azonnali elbocsájtás esetében a törvény szerint a kiköltözésre 30 napi határidőt kell számára engedélyezni. Szóval a döntés nem utasítja el mereven felperesnek a kényszerre való hivatkozását.

Már más esetben is említettük e lap hasábjain, hogy a Kúriának a lelki kényszerre vonatkozó gyakorlatát túlenyhének tartjuk, illetve a jogalkalmazásnak a lelki kényszer tekintetében nagyobb érzékenységét tartjuk szükségesnek. Mint alább röviden kimutatjuk, a mai gyakorlat nem felel meg sem a fejlettebb, mindinkább erkölcsi tartalommal telített jognak, sem a lelki kényszer jogtörténeti és jogirodalmi fogalmának.

Ami a forrásokat illeti, a római jog kezdetben a kényszer hatása alatt létrejött szerződés érvényesnek tartotta, mert a kényszerített, ha szabad lett volna, más-hogy határozott volna, de kényszerítve, akarata mégis valódi volt. Azonban később nagyon helyesen belátták, hogy „*nihil consensui am contrarium est, quam vis atque metus quem comprobare contra bonos mores est*“. Ezért mondta a praetor edictumában, hogy „*quod metus causa gestum erit, ratum non habebit*“. A források és a pandekta irodalom szerint csak az a feltétel, hogy a fenyegetés jogellenes és nagyobb javat érintő (élet, szabadság, vagyon) és a félelem alapos legyen (*metus non vani hominis*). Teljesen helytelen hogy a lelki kényszernek az akaratot kizárónak kell lennie, sőt a vis absolutával szemben a vis compulsivának, a lelki kényszernek

éppen az a sajátja, hogy az akaratot nem semmisíti meg, csak jogellenesen korlátozza, befolyásolja: A római jog szerint a jóhírnévre vonatkozó fenyegetés nem teszi megtámadhatóvá az ügyletet, azonban a modern jogéletben a kényszer eseteit kiterjesztendőnek és szigorítandónak tartom. Téves tehát, hogy a fenyegetésnek az akaratot kizárónak és másképp el nem háríthatónak kell lennie, ez utóbbi elem bevonása a végszükség és a kényszer összezavarásából ered. (V. ö. Windischheid I. §. 80., Unger: Privatrecht I. § 80.) Az Optk. 870. §-a is csak jogellenes és alapos félelmet kíván meg és a Javaslat 1006 §-a is csak jogellenes fenyegetéssel való reábirást kíván.

De nem felel meg a kényszernek a Kúria által olyan szűken definiált fogalma a mai jogfejlődésnek és erkölcsi követeléseknek sem. Mikor éppen a bírói gyakorlat kifejlesztette a kizsákmányoló ügylet fogalmát, amit a javaslat 977. §-a kodifikált, amikor a Kúria sok esetben figyelembe veszi még a gazdasági kényszert is, amikor a modern jog problémájává vált az ú. n. illetéktelen befolyásolás kizárása, amikor a gazdasági lehetetlenülés, a kárenyhítés stb. formájában még a vétkes felet is, néha túlságosan megvédjük, („a vétő fél védelme“ Beck S. kifejezése szerint) akkor nem szabad a lelki kényszer római jogi fogalmát még megszorítani, hanem az azóta történt jogi és kulturális fejlődés figyelembe vételével ki kell terjeszteni. Nem szabad annak megtörténnie, hogy a büntetőjogi zsarolásra vonatkozó praxis szigorúsága mellett megtörténjék, hogy zsarolást megállapító cselekmények ellenére a magánjogi szerződés érvényes maradjon, ha véletlenül nem indult büntető eljárás. Nem tartom a mai erkölcsi felfogással összeegyeztethetőnek, hogy mint az egyik esetben, egy pénzügyi tanácsos egy kocsmárost szerződési tárgyalások kapcsán lezárással és kocsmájoga elvonásával vagy egy állomásfőnök fegyelmi eljárás nélkül egy alkalmazottat bezárással való fenyegetéssel egy lemondó okirat aláírására reábirjon és ezeket a jogügyleteket a bíróság érvényben tartsa és azokhoz jogsegélyt adjon. A lelki kényszer az illetéktelen befolyásolás legdurvább esete. És helyesen mondja a római jogász: semmi nincs, ami jobban ellenkeznék a jogügyleti akaratmegegyezéssel, mint a lelki kényszer, melyet jóváhagyni a jó erkölcsökbe ütközik.

ifj. dr. Szigeti László